

ОРГАНІЗАЦІЯ ОРГАНІЧНОГО ГОРІХІВНИЦТВА В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ*

П. М. Скрипчук, д. е. н., професор
В. Б. Рейнська
Національний університет водного господарства і
природокористування

В Україні органічне сільське господарство і, зокрема, садівництво, вирощування нішевих культур відіграє роль каталізатора в процесі переходу до «зеленої» економіки. Органічне виробництво має такі основні переваги як: підвищення доходів населення в сільській місцевості, збільшення інвестицій та як результат, ще більш значний внесок сільського господарства в національну економіку через розвиток виробництв з великою часткою доданої вартості (у 2016 році цей показник становив за даними статистики до 40 %), збільшення експорту органічних продуктів і зниження витрат суспільства на негативні зовнішні ефекти (захворювання населення) тощо.

Однак при зваженій екологічно відповідальній та соціально необхідній політиці держави в галузі сільськогосподарського виробництва – споживання якісної продукції стане парадигмою харчування і необхідністю більшої половини населення.

* Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом «Геоуправління та механізми забезпечення конкурентоспроможності органічного сільського господарства України в умовах євроінтеграції»

Важливе місце при екологічно відповідальному веденні сільського господарства належить науці і це доведено неодноразово (президент Ізраїлю, Шимон Перес: «За 25 років Ізраїль збільшив сільськогосподарське виробництво в 17 разів. Сільське господарство – це на 95% наука і на 5% робота») [1].

Органічне сільське господарство дає країні можливість зберегти і збагатити природний капітал через зниження викидів вуглекислого газу, збереження органічної речовини в ґрунті і збільшення біорізноманіття. За розрахунками вчених європейських країн, суспільні блага і послуги органічного землеробства оцінені в 40 дол. США на га/рік і за рахунок скорочення викидів вуглецю додатково в 30 дол. США на га/рік за інші послуги з підвищення біорізноманіття. Крім того, за допомогою усунення таких негативних зовнішніх ефектів, як ерозія ґрунту і забруднення пестицидами, органічне сільське господарство приносить економію в межах від 150 до 200 дол. США на га/рік у порівнянні з традиційним виробництвом. В цілому, користь, яку приносить органічне землеробство навколишньому середовищу, оцінюється в 220-270 дол. США на га/рік. Крім того, вартість землі однозначно буде більше в результаті поліпшення її якості та ефективного управління [2].

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на 01.01.2017: використовується садів – 224,4 тис га із них плодоносна площа – 196,7 тис га; зібрано більше 2 млн. т плодово-ягідної продукції; площа горіхоплідних насаджень – 16,4 тис га, у тому числі горіх волоський – 16,1 і фундук – 0,3; зібрано у 2016 році – 108 тис. т горіхів; експорт горіхів з України у 2016 році склав 35,1 тис. тон на суму 66 млн. дол. США, в тому числі чищені 23 тис. тон на 54 млн. дол. США (табл. 1). У планах міністерства згідно «Галузевої програми розвитку горіхоплідних культур України до 2025 року» створити поетапне створення промислових насаджень горіхоплідних культур в обсягах 2,5-3,0 тис. га щорічно на 54 млн дол. США [3, 4].

Особливістю створення горіхових садів є: дослідження якості земель за даними агрохімічної паспортизації (механічний склад ґрунтів та їх генезис, врахування історії полів, стан використання за останніх 5 - 15 років, особливості ґрунтів та клімату в регіоні, особливості горіха (фундук та або волоський горіх, захищеність саду лісосмугами тощо); створення поживного середовища (мікоризація кореневої системи у насаджень); культури які використовуються для ущільнення горіхових садів теж мають бути органічними (тобто розглядається в цілому весь сад і його складові культури); засоби обробки дерев мають бути лише дозволеними для органічного

виробництва; використання будь-яких ГМО речовин, препаратів з їх отримання тощо не припустиме.

Такі та інші заходи потрібні, щоб виконувати нормативи і стандарти, наприклад, Державні гігієнічні правила і норми «Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах», затверджені наказом МОЗ України від 13.05.2013 № 368.

Тенденція до зниження урожайності горіхоплідних культур в Україні пов'язана з тривалим нарощуванням площ і продуктивності новостворених садів (від 12 до 20 років залежно від культури) та необхідністю проведення ротації насаджень в домогосподарствах, на частку яких припадає 93 % загальних площ. Повна продуктивна віддача новостворених садів з урахуванням динаміки їх закладання і вибуття припадає на 2044-2056 рр. (табл. 1) [5].

Таблиця 1
Площа плодоносних насаджень, урожайність та валовий збір плодів горіхоплідних культур в усіх категоріях господарств [5]

Показник	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2025
Площа, тис. га	14,1	14,2	14,1	14,2	14,5	23,7
Урожайність, ц/га	58,1	57,3	57,5	56,9	55,7	39,2
Валовий збір, тис. т	81,9	81,4	81,1	80,8	80,7	92,9

Нішеві культури (волоський горіх, фундук та інші) спроможні значно диверсифікувати монокультурний олійно-зерновий напрям домінування у сівозміні соняшнику та ріпаку, вирощування яких без сівозмін та екологічно відповідального землеробства виснажує родючість ґрунтів. В умовах зростання витрат на виробництво, виснаження якості земель і зниження платоспроможності населення холдинги висівають олійні культури у зоні північного лісостепу (де раніше його не було). Тому для невеликих господарств постають й такі проблеми як експансія великого капіталу та висівання монокультур. Звідси фермери шукають недорогі у виробництві, але прибуткові культури і саме нішеві забезпечують такі вимоги (ресурсо-, енергозбереження та забезпечення якості продукції). Також додаються тенденції на аграрному ринку до переорієнтації виробництва завдяки

тому, що на світових ринках сировина падає в ціні. Тому для підтримки виробництва плодово-ягідних культур та під органічне виробництво Мінагрополітики спільно з Держгеокадастром розробили механізм проведення спеціалізованих земельних аукціонів.

Тому необхідність розвитку органічного горіхівництва може відбуватись завдяки: збору дикоросів та культивуванню органічних горіхових садів комбінованого типу; створенню економічних умов для оптимізації цінових співвідношень між продукцією сільського господарства та інших галузей економіки країни; забезпеченню мобілізації державних кредитних ресурсів та створення відповідних умов для залучення інвестицій; застосуванню випереджальних багатовекторних спрямовуючих дій (комплекс традиційного та нішевого виробництва з метою все більшого охоплення ринку); державному стимулюванню промислового експортного потенціалу України, так і забезпеченню потреб внутрішнього ринку в промисловій продукції, що ґрунтуються на розширенні внутрішнього попиту держави, суб'єктів господарювання й населення; проведенню державного контролю безпечності харчової продукції та захисту прав споживачів за визначеною зверху донизу схемою; організації єдиного реєстру операторів харчового ринку, що сприяє прозорості системи (реєстраційні процедури повинні бути обов'язковими, простими та здійснюватись в режимі реального часу); проведенню гармонізації національного законодавства з безпечності харчових продуктів зі стандартами ЄС і застосування горизонтального підходу при ухваленні відповідних законодавчих актів.

Для реалізації зазначених задач у Рівненській області вивчено більше як 70 форм волоських горіхів, проаналізовані результати селекційних робіт із більше як 50 сортів фундука, виготовлено агрохімічні паспорти земельних ділянок для органічного розсадника волоського горіха, висаджено восени 2016 року більше 50000 волоських горіхів, проводяться роботи із пошуку латеральних форм та якісних плодів волоського горіха. Наприклад, нами вивчається 5 форм волоських горіхів, які показали найкращі результати за: розміром плоду, товщиною оболонки, кольором ядра, морозостійкістю, урожайністю тощо. Одним із найкращих форм є «Сойка», Радивилівський район Рівненської області.

Література

1. Новые направления развития с сельском хозяйстве – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https : // sk. ru / news / m / wiki / 14340 / download. aspx](https://sk.ru/news/m/wiki/14340/download.aspx).

2. Technology Innovation Platform of IFOAM–Organics International (TIPI) c/o Research Institute of Organic Agriculture FiBL [Electronic resource]. – Mode of access : www.organic-research.net/tipi.

3. Міжнародна науково-практична конференція «Технології та інновації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : forum.techdrinks.info/.../U-Vinnitsi-22-23-cherivnya-z-velicheznim-uspikhom-vidbul.

4. Голова «Укрсадпрому» : За декілька років українські фрукти ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу : agravery.com/.../golova-ukrsadpromu-za-dekilka-rokiv-ukrainski-frukti-znatimut-po.

5. Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/page/7528>.